

D.G. Monrads meddelelse om hærens tilbagetrækning fra Dannevirke

Taler

Ditlev Gothard Monrad
Konseilspræsident

Dato

7. februar 1864

Sted

Christiansborg

Omstændigheder

Statsministerens tale efter General de Mezas tilbagetrækning af de danske tropper natten mellem d. 5. og 6. februar 1864.

Mine Herrer! Jeg kan af det Indtryk, som opgivelsen af Dannevirke har gjort paa mig selv, let forklare mig det Indtryk, den maa have gjort, saavel paa de ærede Herrer Medlemmer af Rigsdagen som paa Københavns Borgere i Almindelighed. Da jeg i den sidste Uge har været Skuepladsen og Begivenhederne nærmere, har jeg troet, at det kunde være Rigsdagens Medlemmer kjært snarest muligt at modtage en Udtalelse fra mig om, hvad der i den Tid er passeret.

Jeg seer mig ikke i Stand til at give dem en Forklaring af, hvad der har bevæget Krigsraadet til, med 10 Stemmer mod 1, at beslutte Opgivelsen af Dannevirkestillingen – ikke uden Sværds slag; thi der er flydt Blod ved Dannevirke – men uden at Stillingen er bleven indtagen ved Storm. Det er mig uforklarligt, og jeg seer mig, som sagt, ikke i Stand til derom at meddele nogen Oplysning; de almindelige Betragtninger, der kunde vejlede ved Berømmelsen af denne Sag, skal jeg senere komme til.

Det er otte Dage siden, at der kom Efterretning om, at der til den kommanderende General var indløbet Opfordring fra den fjendtlige Overgeneral om at udlevere ham Hertugdømmet Slesvig, da han ellers med Sværds slag vilde sætte sig i Besiddelse deraf, og at den kommanderende Generals Afslag herpaa meddeltes Regjeringen. Det var Kongens Ønske at begive sig til Armeen. En Konges Reise til en Armees er forbunden med visse Betænkeligheder; Kongen kan reise til Armeen for at stille sig i Spidsen for den

som kommanderende General; men i et konstitutionelt Land vil en saadan Stilling for Kongen være forbunden med ikke faa Ulemper, da den kommanderende General maa staae under den ministerielle Ansvarlighed.

Kongen kan ogsaa begive sig til Armeen for at samtale med Soldaterne, for ved Synet af sig at opflamme dem til med større Lyst at kæmpe for Fædrelandet, for at besøge de i Slaget saarede og for at bese Stedet, hvor Kampen har staaet; - i den Hensigt var det, at Hans Majestæt i Dag for 8 Dage siden forlod Hovedstaden for at reise til Armeen.

Men, som jeg har bemærket, der er visse Betænkeligheder forbunden med en Konges Nærværelse ved en Armees. Det ligger i Sagens Natur, at i et kritisk og farligt Øieblik kan let den Tanke dukke op i Kongens Sjæl, at han dog er den, der egentlig raader for Landet og han kan derfor finde sig bevæget til at tage Beslutninger og gribe ind i den kommanderende Generals Anordninger; det er aabentlyst, at dette kun kan virke til Fordærvelse; thi naar to Villier i et saadant Forhold krydse hinanden, opstaar deraf kun Forvirring og Ødelæggelse.

Idet jeg derfor besluttede mig til at ledsage Hans Majestæt Kongen paa hans Reise og fik hans Tilladelse dertil, var mit Hverv givet. Mit Hverv var at vaage over, at der ikke opstod nogen Forvirring derved, at den kongelige Villie blandede sig umiddelbart ind i at træffe Foranstaltninger eller Anordninger eller tage Beslutninger med Hensyn til Armeens Operationer, og mit Hverv har i den Henseende været meget let, mit Arbeide har været Intet, thi der har ikke været Spor af, at Kongen skulde have blandet sig ind i, hvad den kommanderende General har besluttet, eller paa egen Haand givet Anordninger eller Befalinger. Det var i skjæbnesvangre Dage, at Hans Majestæts Ankomst til Armeen skete. Det første Angreb af Fjenden foregik, og blev med Held slaaet tilbage. Det næste Angreb skete i nærheden af selve Slesvig.

Fra det kongelige Slot kunde vore og de fjendtlige Kanoners Ild sees; Kuglerne rullede hen over Isen, og en Granat faldt nær ved Gottorp Slot. Det var min Pligt under disse Omstændigheder at overveie, hvorvidt det var ønsketilgt for Armeen, at Kongen blev der, eller ikke. En Konges Nærværelse kan under saadanne Forhold virke paa dolbbelt Maade.

Hans Nærværelse kan virke opmunterende og styrkende, naar han deler den yderste Fare med Hæren, og i denne Henseende vilde jo meget tale for, at

Kongen blev; men paa den anden Side kræver også Kongens Nærværelse, at der fra Generalkommandoens Side tages Hensyn til hans Sikkerhed, og saaledes paavirker Kongens Nærværelse til at dele Generalkommandoens Opmærksomhed. Jeg spurgte Stabschefen (Oberst H. A. T. Kaufmann) om, hvad han maatte ansee for at være i Armeens Interesse, enten at Kongen blev, eller at han reiste, og det var efterat Stabschefen bestemt havde erklæret, at han maatte ansee det rigtigt, at Kongen reiste, at jeg formaaede Hans Majestæt til at give sig bort fra Slesvig over Flensborg, hvor han besøgte Lazarethet, til Als, for at bese Stillinen der og besøge Lazarethet paa Augustenborg.

Da jeg sidste Nat, vi opholdt os i Slesvig, mellem Kl. 1 og 2, havde en Samtale med Stabschefen, erklærede denne, at han var aldeles forberedt paa, at man maatte slaaes og gjøre alvorlig Modstand. Jeg spurgte ham, om der i hans Instrux var noget Punkt, som forekom ham tvivlsomt? Han svarede, at Instruxen var ham klar.

Jeg sagde til ham: "Gud være med Dem, og skulde end Krigens Lykke vende sig imod os, saa stol paa, at Regjeringen vil være trofast og ikke regne Dem eller Deres General Ulykken til Last.". Mine Herrer! Efter den Tid henrandt der een eller to Dage; - det er vanskeligt, naar Dag og Nat flyde ud i Hinanden, bestemt at angive Tidspunktet; - men det var Natten mellem Torsdag og Fredag Kl. 1 1/2, at Depechen ankom om, at Generalkommandoen havde besluttet at opgive Dannestillingen, og at Armeen allerede var i Opbrud. Denne Efterretning kom som et Tordenslag, ikke mindre paa Als end i Kjøbenhavn; den kom samtidig til Kjøbenhavn og Als.

(Fra Tilhørerpladsen: Nei, nei!)

(Justitsministeren til Konseilspræsidenten: De sagde Natten mellem torsdag og Fredag istedetfor Natten mellem Fradag og Løverdag).

Ja, maaskee; det staaer fast, at Depechen kom samtidig til Sønderborg og Kjøbenhavn, og det Nei, som kom til mig, beroede altsaa paa, at jeg før fortalte mig: en halv Time efter, at vi havde modtaget Depechen paa Als, fik jeg en Depeche fra Krigsministeren (Carl Lundbye), som underrettede mig om Generalkommandoens Beslutning.

Spørgsmaalet bliver nu, hvad der kan have bevæget Generalkommandoen til at tage denne Beslutning, hvad der kan have været Grunden til det store Omslag, som er foregaaet i saa kort Tid? Det er herom, man endnu mangler Forklaring.

Den kommanderende General har hertil afsendt den Protokol, som blev ført i Krigsraadet, i hvilket det, som jeg har sagt, med 10 Stemmer mod 1 blev besluttet at opgive Stillingen; denne Protokol, hvortil han henviste i det Par Minutter, jeg saae ham, efter hvad der var skeet, er endnu ikke ankommen; den maa være sendt med Posten; Krigsministeren havde, da jeg sidst talte med ham, endnu ikke modtaget den. Det er først, naa man har modtaget denne Protokol, at man vil kunne danne sig en Forestilling om, hvad der har bevæget Krigsraadet til at tage den skjæbnesvangre Beslutning at opgive Dannevirke, - ikke uden Sværds slag, ikke uden at der er flydt Blod – men uden at Stillingen er blevet indtaget. Derom er det umuligt at danne sig nogen klar og bestemt Mening.

Der er visse almindelige Grunde, som man i den Henseende kan anføre. To Hensyn havde den kommanderende General at tage, det ene: at han havde at yde et alvorligt, Nationen værdigt Forsvar af Dannevirkestillingen, det andet, at Armeen ikke blev oprevet ved dette Forsvar. Hvad der nu har gjort, at Sagen har stillet sig saaledes for ham, at han til den paagjældende Tidspunkt har troet at burde forlade Stillingen, det er det, som ikke ligger klart for. Der er Ingen her, som derom veed Besked, da, som sagt, det Aktstykke mangler, der skal indeholde de fornødne Oplysninger i Sagen.

Jeg kan derfor ikke andet end aldeles billige, at min høitagede Kollega har besluttet at hidkalde den kommanderende General og Stabschefen for at afæske dem en Forklaring, og jeg kan fremdeles ikke andet aend billige, at han

midlertidig har overdraget til Lüttichau og Stjernholm at træde ind i de to Mænds Stillinger.

At denne Ordre endnu ikke direkte er tilstillet de Paagjældende, beroer derpaa, at der er hørt Kanonskud Vest for Aabenraa og Flensborg, og at lade Ordren komme dem tilhænde i et saadant Øieblik, maatte synes urigtigt; man saasnart den kommende General og Stabschefen komme til Sønderborg, ville de finde Befalingen om at begive sig til Kjøbenhavn, for der mundtligt at fuldstændiggøre, hvad der kan mangle i de Protokollen givne Forklaringer.

Eet Punkt er der desuden, som særligt maa opfordre til at hidkalde den kommanderende General og afæske ham Forklaring, det nemlig: at hans Beslutning om at forlade Dannevirkestillingen er tagen, uden at han derom forud har henvendt sig til Krigsministeren (Stemmer i Salen og paa Tribunen: Hør! Hør!), og uden at han derom forud har henvendt sig til Kongen!

Naar jeg her siger Krigsministeren og Kongen, saa siger jeg det ikke for dermed at fremstille dem som to forskellige Myndigheder, men jeg siger det, fordi jeg vilde finde det naturligt, at selve Krigsministeren, dersom der paa nogen Maade var muligt, ikke vilde have taget en saa skjæbnsvanger Beslutning, uden derpaa at have erholdt allerhøieste Approbation. Den kommanderende General har undladt at indhente Krigsministerens Resolution og den allerhøieste Resolution. Der har, saa synes det, dertil været tilstrækkelig Tid (Stemmer i Salen og fra Tribunen: Hør! Hør!), og det er mig uforklarligt, hvorfor det ikke er skeet; jeg maa derfor ogsaa og navnlig i den Henseende aldeles billige den af min høitagede Kollega fattede Beslutning.

Men lader os ikke dømme overilet; lader os ikke fælde nogen Dom, før Alt foreligger klart; Besindigheden dømmer ikke, før Sagen er oplyst fra alle Sider.

Da jeg saae og talte med disse Mænd, den kommanderende General, Stabschefen og dem, som staae disse nærmest, beundrede jeg dem; der var over dem udbredt den største Koldblodighed og Rolighed, støttet paa Overbevisningen om, at en alvorlig Modstand maatte gjøres ved Dannevirke. Lader os ikke derfor letsindigt gaae hen og fordømme saadanne Mænd (Afsigelse og stærk Modsigelse fra Tribunen).

Ja, ville De, mine Herrer, letsindigt gjøre det, det bliver deres Sag; jeg vil det ikke.

Jeg vil sige Dem en Ting! Et Tegn paa, at en Nation er sin Opløsning nær, det er, naar man slynger Ordet "Forræderi" ud imod dem, som tjene deres Fædreland tro, naar man kaster Mistanke paa dem, som ere beredte til at offere deres Liv for Fædrelandet, naar der, medens Fjenden staaer i Landet og Kanontordenen høres fra den ene By til den anden, haves Gadeopløb og Tumulter, hvorved man troer at tiltvinge sig visse Beslutninger, og som gjør det nødvendigt med Magt at værne om den offentlige Orden og Kongehusets Sikkerhed. - En Nation maa i Faren Stund slutte sig sammen og arbeide sammen. Lad os forene os sammen og arbeide sammen for Fædrelandet i denne Farens Stund; lad den Ene ikke kaste Mistanke over paa den Anden; lad ikke disse Tanker, som ond Villie har udspreidt hiin Side Elben for her at saae Mistillidens Sæd mellem Kongen og Folket, groe op i danske Hjerter. Tro ikke, hvad man lader frem der, for at det skal berettes i vore Blade og udbrede Mistankens Sæd; værer ikke saa enfoldige at lade slig Tale faae Indpas hos Dem!

Mine Herrer, jeg veed, at et stort Ansvar hviler paa mig; ikke har jeg bævet tilbage for at bære dette Ansvar, og jeg siger derfor: Havde jeg Skygge af Ansvar med Hesyn til den tagne Krigsraadsbeslutning om at forlade Dannevirkestillingen, sandelig, jeg skulde staae frem og ikke frygte Skriget imod mig.

Men det beder jeg Dem om, og jeg anraaber i den Henseende Deres Retfærdighesfølelse, at naar Mænd, som havde viist sig modige og kjække i mange Feltslag og uforfærdet havde sat deres Liv ligeoverfor Fjenden, tage en Beslutning, som De, mine Herrer, ikke kunne forklare Dem, at de da ikke lade Mistanken falde paa dem, før deres Adfærd er oplyst og deres Baggrunde ligge klart for, - og for Gud i Himlens Skyld, lad det ikke komme dertil, at Bevægelser paa Gaderne skulde være det, der udøvede Indflydelse paa Regjeringens Beslutninger.

Her sidde Folkets udkaarne Mænd, de Mænd, som ere udgaaede af dets egen Midte, udgaaede af en Valglov, der ikke udelukker nogen Borger fra at deltage i Valgene; disse Mænd kunne i Sandhed siges at være folkekaarne - de sidde her og kunne forhandle og overveie om Fædrelandets Stilling og Skjæbne; for dem kunde alle nødvendige Oplysninger fremlægges; de kunne tage deres Beslutninger, og jeg erklærer for mit Vedkommende, at saalidt som jeg nogensinde vil vige for Gadebevægelser, saa villig er jeg til at vige, dersom der fra Landets Repræsentation blev udtrykt Ønske om, at jeg skulde forlade den

plads, jeg nu indtager.

Kilde

Jørgensen, H. 1945. Danske Taler gennem 100 Aar. København: J. H Schultz Forlag

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Den anden slesvigske krig 1864, Folketingstale, Politisk tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/meddelelse-om-haerens-tilbagetraekning-fra-dannevirke>